

ACC. N:R M. 15186:1-44.

Landskap: Skåne Upptecknare: Agda Olsson, Limhamn
Härad: Oxie Berättare: olika personer; se uppl. -
Socken: Fryllie (Limhamn) Berättarens yrke: bladens baksida!
lika många skånska
Uppteckningsår: 1960 Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bard. s. 1-44
(sid. 29 är en teckn.)

N. No. 159

26/11-60.

Fras till frägelista

159

Bad

Ennå minnesbildes från 1906-1910, då vi bodde
 på Strandgatan 8, Limhamn. Huset hörde
 ännu till Limhamns första mästerlöf J. L. Falk.
 Brunns, Turry och Trätthas viktigaste delar för
 bad och tvätt. Länga brade ännu brunns med
 brunns, där man revade upp vattnet eller man
 använde brake på lång stång och drog upp span-
 nen med vattnet med denna. Kommer till på
 Strandgat. 8 brade man en 2 ä 3 meter hög träpump
 en centralfigus på gården, som man ködde med
 säcker och gamla trasor på vintern för
 att vattnet ej skulle frysa. På midsommars
 ködde man den med gräs, man "majade" den
 man ködde eller oködde var pumpen en centralfigus.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

NM 159

Minnesbildes
1906-1910
 2 till 3 m hög
 träpump
 centralfigus
 på gården

När vid pumpen skedde man påstod sig att
och till, man skjutde pått och o. s. v. Under sommaren
säg man en avlång träbelja stå vid pumpen med
vatten för saluppvärmning, de mindre pyttarna
som alltid gick profala (pi plutt) blev älskade
"tvätta nu fiska först innan du skall in och
lägga dig." Kalle var under dagens lopp kunde höra
en viss som kallade på vägar av sinna barn, "kom
hit skall jag tvätta dig under pumpen." Jag vet en
familj fiskare Lars Jönsson som bodde på Paragatan,
vars hus var på utpräglad nivå, ett inget dikt
eller förskning fick förhållna i köket. När var verk
hårdt jämt renhållt. Man diktade på gården och
de gamla fiska tvätta sig vid gamla pumpen
eller i tvättkåsen. Tyvärr hade fru Emma vid tvätt
sitt belje med rent vatten placerade vid pumpen
och så skulle tvätten skjutas i alla sitt beljerna.
Utom vid frost diktade man på gården annars i tvättkåsen.

Man tvättade
barn vid
pumpen.

Diktning
hela året som
på gården.

ACC. N:R M. 15186:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tvättkåset När fick man bära in allt vatten
från pumpen, oftast fingo barnen hjälpa till
med pumpningen och inbäring av vatten både
i tvättkåset och bastudhuset. Detta härböring
av vatten var så smidigt av barn.

Tvättkåset
innan fick
bära in vatten

En episod, en mor frågade sin 12-åriga son, varför
gick du upp och la dig så tidigt i gästsväl?
"Ni hade ju främmande och hade så påtagligt. Lådan
svarade: jag hörde farrens så att spannen var som
och han var rädd för att gå efter vatten.

Barn och
vattenböring

Varmbad inrättas

Varmbad
inrättas

Jag minns från mitt barndoms hem under åren
1906-1910, min mor tog in från tvättkåset en
ginstbelja och det stora läskaförbladet, som hon
la på kättingen och på detta satte hon baljan.
Hon värmd vatten på spisen. En stol med
handduk, ett handfat och tvålapp, en tvättlapp
hörde till utrustningen. Hon satt på en pall

Lag fullt
handduk

för att lättare kunna komma till att tvätta sig.
Tvättet här använde var kseptintvål. Sedan blev det
rena underklädes på och på i säng. Denna s.k.
badning skedde merendels på fredagskvällen. Under
dessa är var för till sjöss, men jag minns nästan
ingen då han var hemma, brukade badningen ske
i en liten träbalja och ^{han} satt där på huk. Jag minns
särskilt att jag ville ha hjälp av mor. med instämning
av ryggen och så ville han mor skulle hålla kallt
vattnet över sig. Hans tvättning förklarar skäl
efter tisdag middag, för att därpå blef till på
tisdagskvällen, med klips och tisdagskostym. En
cigarett och tisdagsstämningen började infirma
sig i skutan. Han ville helst klara sig själva med
badningen, ofta skedde detta efter tvätt i tvätt-
huset och kunde då ske i ett tråkar.

Familjer med eget tvätthus badade sällan oftare
än på denna sätt var flera om ett tvätthus.

kseptintvål

Badning
en gång i veckanKammarna
badade i tvätt-
huset.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Tid badning av mindre barn var mycket proceduren
den samma i alla familjer oavsett socialställning.
anbringna modern utförde tvättningarna eller yngre
skollära var kanske handduken. Badningen skedde
i köket som detta var vanligt eller också i ett annat
rum.

Badning
barnen
utan i alla
hem.

Barn i 4-5 års ålder, trots att skollära
stärkte tid badning i olika samstämplingsgrupper.
I arbetarfamiljer och jämställda finge barn men
skola sig själva och finge sig bada på mycket
då resurserna för bad var mycket små. Jag har
sett barn i denna ålder stå i vasken medan
modern badade dem.

Barn i 4-5 års
ålder skollära
den står i
lika hem

Barn i skolåldern finge ofta bada i tvättstugan
efter tvätt av kläder och det gjordes de med fö-
ljusning. Kvinnor badade ofta efter klädtvätten
i tvättstugan. Kvinnor också, men dessa sig man
ofta varje dag efter hemkomsten från arbetet

lika barn
o vuxna badade
i tvättstugan

gå in i tvätthuset för att göra sig renna efter dagens hårda och smutsiga arbete.

Tid helger och då särskilt till jul ~~de~~ eldade man särskilt upp för familjens bad. Barn badade först, vuxna sedan, kvinnan och man ij gemensamt och som skämtlöst säges, man badade till julen avklaringen man behövde det alla ij.

Någon gång under vinterns lopp reste de vuxna in till Kalmars för att bada i ett varmbadhus.

Det gick ett lag i himman mellan Limhamn & Kalmars.

Elektron Löwenhjelm, 80 år berättas då hans 6 barn var små fingo de bada på lördagseftermiddag i en belja i köket.

Fru Signe Persson 56 år berättas hur hon och hennes systrar fingo bada i tvätthuset redan lördag eftermiddag. De hade ett stort träkar och man värmdes utrustet i tvättgrytan och man hjälpte varandra vid badningen. Familjen hade

Julbad
särskild
uppeldning

Barn reste in
in till Kalmars
för att bada

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

egat tvätthus.

Jag minns min mor har berättat om ovan-
nämnda Rosengrens föräldrar ^{furham} Nils Kamren
Rosengren och ~~Christina~~ ^{Polle} Rosengren. Min mor har
som ung flicka tillhört som hjälpseda.
Här liksom i sinners Lauritz Rosengrens hus,
skulle barnen bada på lördag och med detta
fick min mor vara behjälplig med. Detta var
år 1892-1895. Tvättstugan förenigdes i en betja
i köket. De vuxna badade i tvättstugan.

Barnen badas
på lördag i
firshuset
1895

Tvättstugan var en stuga i mindre format som låg
nära mot från bostadshuset men kallades vid
husten för tvättstuga, ej tvättstuga. I tvättstugan
de man badade utförde man smutligt arbete m.m.
På 1880 talet bröde man även behågen i tvättstugan
man behövde själva pisa mättid. Detta skedde
hos familjen Rosengren.

Man tvättade
barnen, badade
och höllt lång
baks i tvättstuga

7.

I min morfars hus och hans föräldrars hus byggda 1830.

1830-
1850 Sten
1870 Tvättstuga

och 1860 fanns ej tvätthus utan man hade kök
och färdigt kök kallades stenset. I stenset hade man
en inmurad gröta och här tvättade man och ut-
förde alla grönsaker. År ¹⁹¹⁸ 1920 var man för detta gyles-
köt och lät bygga fristående tvätthus. Detta var
på Fickhög och var vanligt då. På Linnstranden kan
jag ej minnas jag sett något gylesköt men är i ett
hörn hos Kalle Kristensen på Fickhög.

Badskildring

Övermaskinist Lennart Larsson, 80 år berättar.

Fadern var fiskare på Linnstranden, fadern ville ut och
till sjöss, men först skulle han genomgå smedlära.
Han blev en smed i Helsing, han var då 15 år och
lönen var mycket huspenning och 15:- ^{för} ~~per~~ ^{per} år. Fortell
smedjan fanns en gästhammare i denna lag man
6 personer, hade deras överfös varandra. Yngste
lärningspojken skulle ligga hos förste gästen för att
Lennart Larsson på kastades ut på morgonen för att elda

Tvätthuset ej
vanligt på
Fickhög fram
till 1920.

Bad i
smedjan 1895

ACC. NR M. 15186:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i smedjan. Loffes dagens smutsiga arbete skulle
 tvättningen ske. Han hade en stor trasparn
 fylld med hett vatten, ja tog även ett glödigt
 järn och la ner i vattnet och detta blev varmt
 och på tvättade man sig alla delar i samma vatten
 och sparri. På sommaren gick man en mil ner
 till stranden för att bada. Då Lamm var barn
 han badde ett stenkast från stranden, fördes han
 sin fritid liksom alla andra timstrammar vid
 sjön arklingen i vattnet eller i en paddbit ute på fiske-

utvecklingen; Lammns farfar Lars Lamm
 ägde ett hus vid stranden år 1854 här hade man
 brunn med brunnstus och kake. År 1960 fanns alla
 bekvämligheter i huset. Brunnstus är borta, men
 skivan på huset har man behållit och äger nu av
 stedsplamchef G. Winge.

Lars sociala utvecklingen; Lammns farfar och far
 var fiskare, sjöta var han åvsmaskinist och hans son nu
 professor i med...

Fiskeristuga
 från 1854
 fullt modern
 med badrum
 1960

ACC. N:R M. 15186:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Boggnadsprickare August Lindström 80 år berättar:
 Efter första världskriget började man allmänt bygga
 badrum och även äldre hus fick badrum. Detta gällde
 hus inne i byn på Linnhamn som man hade
 blivit inhyrda var ^{man} sämre lottad, utskottledning
 anna var ju ej klar. Lindström är inte som vanligt
 före och nu. Tvenne personer badade före i sinna
 tvättbas men det blev inte på ofta under vinterns
 lopp och nu tror han fast folk har badrum
 att badningen inte blir på ofta heller, men an-
 vänds betydligt till tvätt. Underlag för barn.

De intervjuade Lasse och Lindström
 är födda på Linnhamn, deras föräldrar var fiskare
 och partsliga är över 80 år. De helas somna språk
 de hära beordningsmännan från sjön, när de började
 bada i sjön tidigt på våren och långt ut på hösten.

De 1910 blev dåvarande hade mycket de flesta
 husägare bytt ut sinna brunnar och träpumpar

80 årig man
är inte

Före badade
man tillan
på vintern

Nu har man
ej tid att bada

Man har skada
igen på som-
marhalvåret

11
 mest järnpump. Fru Signe Jensen 56 år berättar
 när den gamla höga träpumpen på gården i
 hennes barndoms hem blev utbytt mot en mindre
 järnpump, hon sa till sin mor, då är vi hurså
 nu. De familjer som tyckte ut till sommarsäsongen
 hade nog järnpump tidigare. Jag minns min
 farfar Ola Hennichsen hade järnpump på gården
 och en liknande ^{sidan} men mindre format. & hälet
 detta var omkring 1904 eller 1905.

11
 År 1911 flyttade vår familj till nybyggt hus
 vid Strandg. & och vilken installation, här hade minnen
 de uttän med kvar. Kvar hade en tank på vinden,
 en ~~anordning~~ ^{anordning} i källaren pumpade upp vattnet sj. el.
 (fanns ej då). När vattnet i tanken var slut fick en
 person gå ned i källaren och sätta fast på anordning
 som gjorde att ryligt svaren. Tyvärr var vattnet
 kallt och kunde ej användas till matlagning.
 hyresgästerna fick gå till grannens pump för att

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bränsta färskt vatten. Det dröjde många år
innan vattenet blev drickbart i de källorna.

Detta hus är det första jag kan minnas som hade
vattenkran i köket. Ägaren var skoppstämml. K. Kärstam

År 1919 köpte jag min ansättning i den nyss
bildade Linnströms sparbank. Lokalen var inrymd
i fastigheten nr 24 Linniegatan. Då fanns här
en järnpump på gården där fick man ta till handens
och en kungare med vatten släd i fönsterkarmen
som spruckit kammern att elda i. Kogel väkte på
siggarna Toaletten på gården. Hur det var på gammalt.

År 1924 lät banken bygga ett 3 våningshus
och inreddes då med den tidens finaste stora
bestadtägar köket med 2 v.c. i ^{4. våning} ~~2. våning~~ lägenhet och
stora badrum, sovrum och jungfrukammare m.m.

Utspekningen har gått framåt.

Man är i dag färdig ett litet fiskarhus vid
Kogel Kogell kyrksig där tiden skall stilla där

1919 omsider
bank lokal

1924 modern
bankhus

man har sett vatten i spår på huken ut en
gammal brunns med brunnskar. Låren är för
94-åriga fru Larsson som på senaste tiden mes-
sas på äldre damsherr.

Brunnen är byggd år 1889 och av flintsten.
Brunnskarat har förnyats några gånger under tiden
senast för 12 år tillbaka.

Brunn byggd
1889 av flintsten

Tillägg till protokollet. Första vattenkransen 1911, sid 11.

På hösten 1918 rasade en stor storm. Vän-
gen gick högt upp i getarna. Vattnet gick över brunnens
bandet i stora fisketrannan och plömmade in på
Skandgatan. De som bodde på nr. 2 kunde ej komma ut
eller in i huset från Skandgatan. Man fick vinkelpåls
kunde man någonsunda ta sig ut och in. Kallaren hade
hög vatten för att hämta vatten måste man ha järnstövel på.
Vattnet i brunnarna blev ännu fyllare och smärjefullare hade
slutligt de rörde i kallaren i tvättkylas.

Storm 1918
vatten i kallaren

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Källbad

Gammalt folk, de fåt nämnda Reserigon Larsson och Lindström alla över 80 år och födda på Linnhamns säge så här, likadant alla tre: "Då jag var på lag och var vid sjön varenda dag och nästan hela den, så kom där en som ville ha sällskap var han badade och sen kom där en annan som ville ha sällskap på på sitt var man i sjön jämt." Naturligtvis var de ute och rodde och så och även gick i landningarna och strökt pås.

Gammalt folks födda 1880 berättas.

Bad i sjön tidigt på våren och hela sommaren

I min barndom på 1900-talet badade man kallbad lika flitigt som nu. Den vassa, även äldre badade. Den flickor och pojkar, badade på fö- och eftermiddagen för vassa och äldre personerna badade efter 5 eller 6 på dagen. Skidnaden var stor mellan s. k. vanligt folk och "fint folk". Vanligt folk badade vid stranden medan "fint folk" badade på Linnhamns Saltsjöbad. Det var inte fint att bada vid stranden vid denna tid.

Dörjan på 1900-talet

En fint att bada vid stranden

14

Det kunde tänkas att någon kunde från Koglie
en riktig varm dag kunde spärra för smärtsles
och körde med familjen ned till Linnströmmen för att
bada, men då vid stranden.

Kapten Lundwall ägde en villa utmed Strandgatan
på andra sidan om vägen till stranden och här
hade han byggt ett litet badhus som låg gyllert på en
lång bygge. Några meter från byggen och halvvägs
ut till badhuset var en sandbotten. Två barn kallade
kallade denna botten, för "lilla sandbotten", till
skolorad för "stora sandbotten". Som låg längre ut
och här var djupare, ibland gick vattnet upp till
skuldrorna på en 10 à 12 åring, medan lilla sandbotten
hade lågt vatten, som gick till knäna eller något över.
För sårigt var det mycket sten. Staden kallade vi
lilla badhuset.

15. En baddag vid "lilla badhuset" började med samma
friga som i dag: "Skall vi gå och bada i dag" man skulle

På 1900-talet
badade de flesta
Linnströmmen
vid "Lilla badhuset"

En baddag

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bedning många
i sällskap

Lammad och
smörgås efter
badet

Om påndagen
badade man
på stora
badhuset.

alltid bra sällskap, vijs var på lång brats att vi badde
vid Strandgatan men för barn är ju alltid en rak
sträcka lång. Det var mycket som cyklade då. Bäst
skulle man ha en mjukt äldre flicka med sin hund
se till de mindre barnen. Jag minns att jag fick
ha ett barnbarn med att locka på, men många hade
endast en handduk. Island kunde man få en lammad
och en smörgås med för att äta efter badet. Det var
som en utflugt. De flesta Linnhamnsbarn badade
de första baden vid "lilla badhuset" och vid "lilla
sandbotten". Många större badade man vid "stora
sandbotten" men då kunde man nog sitta lite.
På påndagen när man hade påndagskläder fick man
sj bada vid stranden utan de fick jag följa med en
gymnast fester och bada på riktiga badhuset. Jag tror
det kostade då 5 eller 10 öre för barn.

Tvåra personer badade ofta på morgnarna innan
arbetet började, men de flesta badade efter arbets-

tidens slut. Tuorra kvinnas badade själan mitt
 på degar, det ansågs lättjefullt. I allmänhet hade
 de varit som led. En vägen dag i veckan kom
 modern tillsammans med sinna barn för att
 tvätta dem i sjön och då tvålade hon in dem
 och tvättade dem grundligt. Själva företog hon
 någotlunda sammna procedur. Hon var då iklädd
 ett linne vilket de barn tyckte sig oegendämligt
 ut och på hade ett rent linne med som hon tog
 på aftes badet. Eldre kvinnor hade en vit under-
 kjol på då de badade.

Tuorra män och pojkar tog en skä och rodde
 ut för att bada. Eldre män kunde man ofta
 se hur de paddade ut en bit i landningen för
 att tvätta fäskerna även dessa hade tvätt med sig.

Fru Edith Kristiansson 65 år, beviljas hus deres
 om under sommaren brukade ta barnen med
 ut i en skä och stack ut en bit och tvättade dem

tvättade
 hon badade
 sinna barn i
 i sjön en dag
 i veckan

Kvinnor i kläd
 daglinne vid
 badning eller
 vit underkjol

domän och pojkar
 rodde längs
 ut och badade

ACC. N:R M. 15186:18.

i sjön. Hon använde foal vid badningarna och
 så hade hon ena underskjades ^{med i botten} samt de fick
 bli sig ~~ett~~ efter badningarna. Familjen badde ett
 stundast från sjön. Fodern var fiskare.

Tajkas och flickas badade på olika ställen
 vid stranden. Tuoma, män och kvinnors badade
 ej tillsammans

Under min barndom betraktade man kallbad
 som tillfälle att få svalta sig ordentligt och man
 tyckte det var skönt med svalta under varma
 sommar dagar. Att det skulle vara hälsosamt med
 kallbad det trog jag inte man tänkte på då och
 nu trog jag att det fanns folk som ansåg att
 kallbad var skadligt.

Baddräkt

En barn född 1878 i Loelme och var varm jag
 ej få värma, beskrives sin baddräkt hon använde
 år 1890 och några år framåt. Dräkten var av päd

FOLKLIVS-
 ARKIVET
 LUND

Sval och
 badning

Loan och
 kvinnors badade
 på olika ställen

Kallbad ses att
 ning föo viken
 sknade varmbad
 De gamla säger
 det är inte bra
 bada arman vid
 sommar, då sjön
 blommar.

Baddräkt

1890

vid Loelme
 Kallbadhus

ACC. N:R M. 15186:19

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"sits" en slags glansigt bomullstyg och pyddel med
 bycken som gick ner över ^{den gjete} bröstarna, hägt upp i halven
~~hals~~ ^{med} sjömanskrage och kort ärm. Kragen som var
 vit hade en röd kant, och på ärm och bycken hade
 man vita kvanter. Kring midjan hade man ett
 snärp, detta var ibland rött, ibland vitt och var
 som en quadratbehandling ^{över} ~~is~~ ^{sin} kunnighet.
 Sittande badkläder använde man vid. Holms
 Kallbadhus omkring 1890

Badkläder vid strandbad omkring 1905 i Linnstrammet
 Tuerna kvinnors badade i vita daglinne, dessa var
 vid denna tid även långa och gick ner ^{med} ~~över~~ bröstarna
 någon gång kunde man se någon äldre kvinna
 bada i vit underskjort
 Flickas och barn hade i allmänhet ett par korta byxor.
 Det var vanligt att mödrarna badade de första bad-
 dräkterna till sina barn.
 Kvinnor och pojkar brukade ofta klä av sig i en båt

Badkläder
 1905
 vid strandbad
 i Linnstrammet

ACC. N:R M. 15186:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och stack ut på lite djupare vatten och där hade
de påhittat ingen baddrätt.

Det var rätt vanligt att vuxna personer hade
använt tvål vid badningarna.

Kallbad förändring och utveckling.
Handbad.

År 1905 badade barn av trakten befolkning
lika flitigt som barn gör år 1960. Barn till
oh. "fint folk" badade på kallbadhus, på öven
sommarvästas och övrigt "fint folk" badade på
Linnträskens Selsjöbad. Vuxna personer av vanligt
folk badade vid stranden, men ej på samma sätt
som nu. Barn badade för att tvätta sig ren och använde
tvål vid badningarna. Barn klädde sig omedelbart
efter badningarna och låg ej ^{up} på gäddan utan gick hem
för att fortsätta sitt arbete.

Att vara påklädd var ej fint, de kvinnorna
som utförde arbete ute på marken eller annorstädes

Vuxna personer
använt tvål
vid kallbad.

Kallbad
förändring och
utveckling

Folkklädd
ej fint

hade kläde på huvudet som gick långt ut öfver
ögonen, dess hade hattar på huvudet. Vuxna kvinnor
~~och~~ hade hattar på huvudet och vita varfva på händerna
na då de var söndagsklädda för att dölja salbriamman

hoars salde
salbriamman

Fantligt folk hade hela den långa stranden till
sitt förfogande, friskt och rent vatten, sol och luft.
medan "fint folk" badade i inrestängt vatten i
hallbadhus. Bågra är till och de som skonsbadade
barnen blev lite äldre och började bada vid badhuset
Linnhamns Saltjöbad, medan fint folk hade en sär-
skild avdelning på badhuset där de hall till.

Fantligt folk
badade vid
strandens
fint folks på
badhus.

Thimra Cement Ab. som fylldade till Linnhamns
år 1888 hade börjat göra utfyllningar av ^{stamsten} slagg från
kalkbrottet dels väster om hamnen och dels söder om
Linnhamns nuvarande Tibbys.

utfyllnad
som blev
badplats

Omkring 1910 hade samhällst läst bygga
en "Badhytt för kvinnor" på den första etappen
av fjällningen och ^{måna} attgåra är till byggde hyttinger

"Badhytt för
kvinnor"
omkring 1910

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

en "badlyft för män" Thimha Cementbolaget
 fortsatte med utfyllningen och 1915 blev Linnhamns
 intagerad med Koenig på smärningen började
 man bygga en bygga för friluftsbad. Strandbadet
 började bli smyckat och allt fler och fler badade
 vid Libbary. Utfyllningen fortsatte och flera
 byggas här till och man började bada med
 gemensamhetsbad. Det började bli fint bada strandbad

År 1960 är Libbary ^{en} ett av Sveriges största
 camping och badplatser. Koenig stad har lagt ner
 stora kraftverks för att träda den i gott skick
 Här finns välkända grasmattor med buskar och
 mindre träd som skydd. Vattnet är det friskaste
 inom Koenig stad, men botten är stenig på vissa
 ställen, man har sprutat in sand som man lagt
 ifrån Thimha, men det är ju svårt ja den blir kvar.
 Här är kalettrunn placerade runt om i området.
 Här finns kalettrunn här kan man tvätta och skyla

Libbary
stor badplats

ACC. N:R M. 15486:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bakvänt
på Tibbaryp

Barnkläder osv. osv. För hemarna finns el. rakning.
I ena byggnaden har man en liten spiceraffäl
en tidningskiosk och vaktkontor med högtalare
I byggnaden intill kan man få en enkel matlöst
s. s. v.

Tid besök på vaktkontoret den 14 Sept. 1960.
Fick jag se dess liggare över tältägare sista
numret var 5903. Gästande tältägare var vägst
mindre i år än år 1959, som var betydligt varmare.
Kan beräkna 1000 tält om dygnet och 10000
badande vid midsommras och 2000 bilar på fem
parkeringsplatser. Här finns 4 vakter och 7 skol-
barn, dessa går mellan 7-10 på förmiddagen och
plockas under som det finns papper eller skräp.
Det är så rent och snyggt såväl. Barnen får för
fitt arbete vardera 45 kr. i veckan.

konst utlands
gäst på
Tibbarys bad-
strand.

I gästboken såg man namn från Australien,
U. S. A. Canada och från Tyskland var de flesta

utländska gästerna. Många stockholmare kommes
projekt tillbaka varje sommar.

Torsten Skanska Comert bojade med utfyllningar
av Tibbups badplats gick från upp till ~~nuvarande~~
Handgatan som bara var en smal väg. Hand-
linjen gick i små rutor och var urskonvener.

På andra sidan vägen fanns odlad jord, den fruste
bebyggelsen här var man fanns föräldras Anders
och Hanna Nilsson, som hade ett litet småbruk 1848
- 1875 Anders Nilsson och hans bröder Jöns Nilsson
som hade ett småbruk närmare jämta Linnström,
de båda fiskade även, och då de först skulle sköta
jordbruket var de tvungna att komma ut på sjön.

Lämnas ^{bliss} förra de kallade Tibbuda och deras hus
för Tibbup (jfr. Dr. T. Torger i Noalms Förminnelse ¹⁹⁵⁹ av skiff)
Tibbup är nu 1960 en stad i staden (Garvankesstaden)

Tillägg

Karl Kläbl, född 1884 i Linnström och förtvårade

Första huset
på Tibbup 1848

Exemplarvillor
i Garvankes-
staden. Tibbup

kassio vid Lk. Cement l. berättas då han var
 barn omkring 1890 brukade följa med föräldrarna
 för att bada vid stranden. Det var ingen bestämd
 plats vid denna tid fanns många stora stenar
 ute i sjön man vadade dit. För stenen la man sin
 kläder. Kvinnorna badade i lilla limmen (pärk) medan
 männen som badade på djupare vatten inte hade
 någon sorts baddräkt. Mannen rörde ut i sjön eller
 stes och i denna la man sinna kläder.

Ofta kunde man se kvinnorna vid stranden
 som klappade och skjöljde sin bröst i sjön.

Kvinnorna
 skjöljde bröst
 i sjön.

Kallbadhus.

Den 18 mars 1882 påbörjades påbörjades till fjärdia
 fiskerihammens påf. anläggningas av min farfar
 Ole Hennrichsen. Till det påbörjades det man också
 bygga ett kallbadhus det första på Linnstranden.

Kallbadhus
 omkring 1884
 detta fanns
 på 1900-talet

här var avbländningshyttens del för hamnen och del för män och en liten bygga som ledde ut i sjön.

Limbammefiskarna var vid denna tid aktiva i Limbammens hamnaktieförbund som bildades år 1880, och tillhörde var hamnbelaget bestod på Källbadhuset.

Utvecklingen gick hastigt framåt år 1888 flyttade Thänke Cementfabriken till Limbamm, där på samma tid byggdes Kallmås-Limbamm järnväg.

I slutet för Limbammens järnvägs järnsällskapet som bildade återigen ett nytt belag för byggande av ett Källbadhus och en spårvidareledning, med hänsyn till spårvidare som gick mellan stationen och badhuset. Sällskapet var Limbammens Sällskapsbad AB.

Louise Larsson, född 1880, tror att badhuset som ligger på samma ställe som det först byggdes på var färdigbyggt 1892, hon berättar att det var mycket mindre än nu och byggart ut till badhuset var på smått att två personer kunde sj

No 2 järnväg
hälsojämning
o. badhus
nästan samtida

mätas på den. Läraren minns även huo han
brukade passa godsägare Dagers på Fellersberg
härskar medan detma huo rulo och badade på badhuset.

Köbelsnickare Karl Fors född 1884 född
och bosatt vid Långg. 80 beviljas huo en skom
(anbetyligen år 1898) förstärkte badhuset, en del
av det gamla läg i landningen på mynnan
skas nedan för deras hus. Man byggde om det
med högre revring och budare byggga och vid
julsdagen 1902 de klarade det på bättn^{man} ett
av huren hade ^{därby} bläst bort på ången, detta anf.
Lärans utbrag. Själva mörns jag att badhuset
blivit renoverat och utbyggt omkring 1920, samma senare.

Någon gång på 1940-talet låt man bygga en
beständigtrevring på badhuset som är i fjärrig hals
vintern och man badar även om sjön är full
av is man bara brakar hål i isen för att få ett
dopp.

Skom som
förstärkte
badhuset

Beständigtrevring
på hällbadhuset

Nåm av Tibbars badområde

Badgrundens är slansben från Kalkbräcket som utfyllnad som pågätt som början på 1900-talet och kallas Lemarken namnet tagit efter namn på ett grund. På Lemarken är en myrket fin uticht äro Öreund och inåt landet. Här väres sällsynta blommor tyvärr blir denna orade av mörkhet som här har häringarna. Här finns även lottutkitt.

Tikta är en liten hamn som kallas Pumpstrammen här är även en liten badplats för barn.

Tibbarsområdet med lott utkitt och flyktingomman- mentet, part av Samhalla till minne efter Linda Väldskriget. Här vid Pumpstrammen landslag många många danska judflyktingar under kalla krigst- mättis. Limstrammefiskarna blev anmodade att efter märkligt inläde och inom 3 mils gränser söka efter flyktingar. Jag har sett och hört om flyktingarna som seglade in i fiskerhamnen och har dessa i hamnstegen skenide upp "Du gamla Du fria". Detta var i Limstramma lilla fiskerhamn.

Lemarken
med lottutkitt
slansbensfjällen

Pumpstrammen

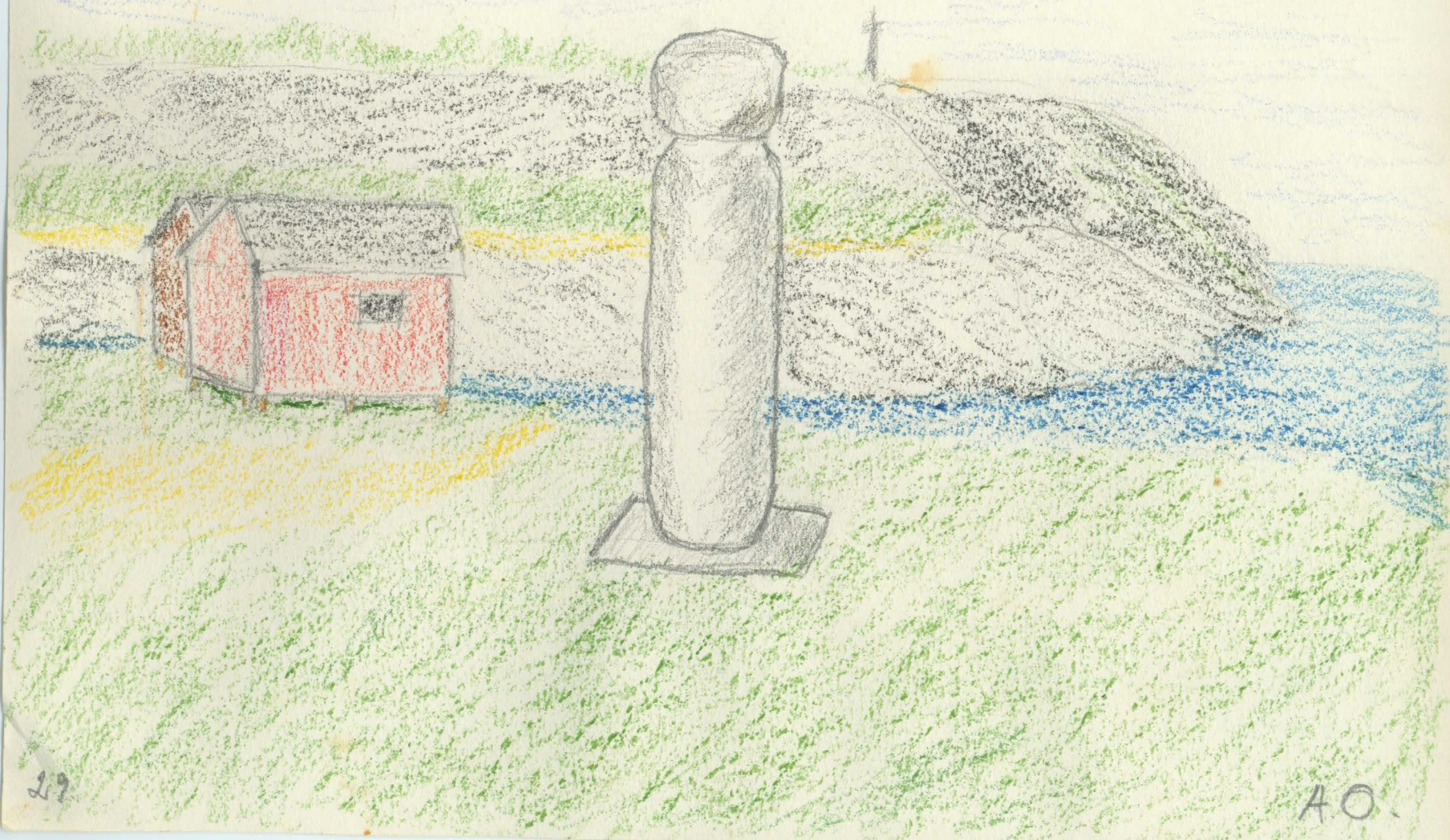
Tibbars bad-
område, ut-
fyllnad

Flyktingomman-
ment

Krig 1940

M.15186:29

29

29

A.O.

ACC. N:R M. 15186:30.

År 1960 var Lomstrammen en badplats där tusentals
 gäster från både Amerika, och Europa och från
 många Tyske kom i sina bilar, husvagnar och motor-
 cyklar. Slag upp sina tält och vistades där under som-
 marmånaderna. Dessa turistande somrargäster
 bidade in till Lilla-Lillaområdet. På hotellbadhuset badade
 stans befolkning och tillfälliga gäster från Kalmi.
 År 1895 och ungefär 20 år framåt är badbilden en annan.
 Då kom familjen i Charabang från Kalmi, ett par
 dagar tidigare kom jungfrun i familjen med Lomstrammen
 liksom till badplatsen för att inköpa stadskudsvagnar
 med diverse husgeråd och nödvändiga möbler. Lomstrammen
 var ju då ett fiskeläge och somrargästerna badde
 hos fiskarebefolkningen, dessa hade ju allmänt eget
 hus. I flera av dessa hus hade man stora platser, man
 hade stora rum kök och sovrum på nedre våningen och
 två rum kök, vindsrum och stora fruktbalkonger på
 övre våningen. Tidligt var min farfars hus och

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

År 1960
 kom familjen i
 bilen och tillade
 till Lilla-Lilla,
 badade där

År 1895
 kom familjen i
 Charabang och
 badde i fiskar-
 lägen, badade
 på badhuset

likadant byggda och flera hus på Strandgatan. Bostads-
 sommaren flyttade ägaren och hans familj upp på övre
 våningen, medan sommargästerna bodde på nedre
 balken. Måttles en del av ägarens möbels skaffade
 hus till sommargästerna. Det betrödes stora plats
 för dessa sommargäster (herreshop) ofta hade de
 2 ibland 3 jungfrur med. Ofta kom gästerna till
 samma ställe och ofta äro. Jag minnas att hos min
 farfar bodde en familj som hade flera barn och
 denna hade inte mindre än tre jungfrur, men dessa
 barn fringa sig bada vid stranden utom med barn-
 jungfrurns sällskap skulle de bada på badhuset.
 Det fanns ju hus med mindre utrymman och ^{hög} fukt
 ofta fiskerfamiljer svinga ihop sig, man hade
 ett uterum i tvättkåsen som man fick använda
 och laga mat i tvättkåsen och på hade man ju ett
 vindsperr utt ligga i. Sommargästerna skulle ju
 ha det bästa och på var det ju en bra inkomst för

Kan kallas
 sommargäster
 na "herreshop"
 även fins-
 emellan.

31

fiskarebefolkningen. Det var ett vackert lön och
rättvis häng. Linnströms Saltjöbad "kallbadhuset"
här utan för skannade bästspårarner. Här skannade
skjutare med falts som skulle bada och här kom falts
gående från kalmör för att bada. Badhuset hade ett
kvinnlig bassäng och en manlig bassäng. I den
kvinnliga bassängen hade man en avdelning för barn
och för de som inte kunde simma. Det var bara
ett långt slakt rep som skilde avdelningarna åt.
För repet klängde barn och brade påligt över hade
man en flotta som låg fäst vid och här gjorde barn
sin första kapp. Man hade alltid baddräkt på
medan man badade på badhuset vid denna tid.
1960 badas man utan baddräkt på badhuset.

Jag minns en vacker dag från Linnströms Saltjöbad
det var nog omkring 1915-1920. En dam med ståtlig
tröjning klädd i baddräkt och stor badbrädd
kraft kom stegande ut från sin hytt, gick och

från byggen och ja minns att han klädde bråken
och förmade ut i bäljarna och kom ut med bråken
i bekväm. Han stegade lika ståtligt ut ut badhuset
med kläder och samma hatt. Allt vara påbörjad hade
sj plagit igenom. Han skulle stegade sig för bilen.
Många familjer som kallt som sommarvärdar
lät bygga sommare villor i sambandet och på sommaringen
upphörde hushållsflyttningen. Kom my. speks intädd.

Han hade
stos hatt
simning

Badort

I mitt arbete under åren 1919-1925 lärde jag känna
ett par personer som hade en fläkt av gamla tidens
badortsliv över sig. Den ena var en dam bortåt 80
år, en änkefru född på ett mindre slott i Thine
och han ägde en liten villa på Limhamn. Villan
hade varken el. ljus, gas ^{allt} eller värmledning. Värmning
hökning och eldning skedde med fetogen. Härför
säg man nästan dagligen den lilla "Kuliga" Fruen på

Badort=
kurort

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUNDBadorten
Färbygd

"Koga" komma med sin fetagenkamma i handen för att handla fetagen. Han var klädd i brunt, samma kläder alltid, men då vännen kom, ledde han upp igen då stod badortskvotellen för dörrar och då skulle han resa till Färbygd. Hans skulle han träffa gamla bekanta som han dit är efter 60. Hans skulle han sitta i societetsklubben och höra musik. Kvotellen vid badorten hade säkerligen för denna lilla stads större betydelse för sinnet än för kroppshälsan. Det var något rörande part över honom.

Vid samma tid träffade jag ett gammalt par. Han hade varit en känd kammare kypman och vid den tiden räddas. Hon var ägde en liten villa på Linnström. Han berättade på sin 80-årsdag att han var mycket sjuklig i ungdomen och läkare hade försäkrat att han ej kunde leva till 30 år. Han bestod då att söka för sin hälsa vid Darnmby brunn, detta var omkring detta var omkring 1865-1870 vistelsen pågick

1919-1925

Darnmby
Brunn
1870 och omkring
är framåt

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

här varje sommar många många är i följd. Kjöpmannen
var vid sin död nära 90 år. Men om detta gamla par
par var något belevat och fint sätt utan att vara
högfärdiga var det som man säger ^{vägast} sprängt om det
hela.

Linnharnighet

Linnharnighet

Teresas födda barn och skoleffekt i Linnharn
har väl de alla flesta lärt sig simma under barn-
och ungdomstiden. De första simtagen tog man
i allmänhet vid lilla badhuset. De vägst äldre
barnen till under trakan de mindre barnen, medan
desse sprakade på. Ofta slog man barnen i vägen
stom. På Linnharns källbadhus kunde barnen få
höra en simdugna, detta kostade 5 öre gången. Jag
minns barn som hade tillfälle att simla i källhuset.
desse sydde man in i två dugnor som man sydde

De flesta kunnat
simma

Simdugnor

35

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hillsammnan och det blev en bra sommardag.

En person som var född 1890 och kanske tidigare kunde simma i sin ungdom. Min far som var född 1875 och en kamrat till honom född 1870 både i Linnhamn. Dessa två spelade tillsammans och en fin sommardag på väg till Norrland hoppade de i sjön för ett bad och simma ett tag. Det var mellan Öland och Gotland. år 1898. Min far brukade ända upp i 70 års åldern under varma sommardagar ta sin fiskerist och spelade utanfår hamnen där det var djupt för att bada. Tillsammans skulle jag snart det, han ansåg det var risk vid den åldern. Det är nog naturligt att personer födda och växer vid kusten lärde sig simma, under tag finns ja alltid.

Linnhamns
simmas i
Östergöt 1898

Omkring 1915 eller 1920 hade Linnhamns Hallbadhus en simläroinrättning några simmas om dagen för att undervisa i simning. Bland andra ^{många är kända} undervisade Sally Bauer, simmarens, som simmade över sundet.

ACC. N:R M. 15186:37.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lehas eller härlingars förskam ej på Linnétramans Salt-
ljustad under min barndom och uppväxt. Man kunde
svada bröstsin och när man kunde simma på ryggen
eller flyta var man mäktla stolt. Man badade nog
med härlingars och bullfest omkring 1930.

Badanläggningar.

Cementfabriken som byggdes 1888 under ledning
av ingenjör R. F. Berg, hade ett litet badrum i fabriken
med två badkar. Deras färes karriör och skåp
sao att badrummet blev byggt samtidigt med
fabriken. Detta var för arbetarna, ^{med familjer} men en gång
i veckan fick utomstående lov att bada där, men
då fick man beställa i förväg. Jag minns att jag
som 9-åring fick följa med en äldre flickan dit
för att bada, det var år 1909. Fabriken har byggts om
och byggs om nästan ^{varje} ~~fast~~ år och är många gånger
större, men man driver påskolen man mindre antal

Badrum på
Cementfabriken

arbetare och flera maskiner. Dess lilla varmbadhus
utökades med en liten bastuavdelning. Bånga utom-
stående personer badade här sitt varmbad en gång i
veckan. Iqvare blev detta badhus mestadels för utmän-
heten för några år sedan. Linnhammars som ej har
öyat badhus för år 1960 pass in till plan för ett bada-
liksom fält ^{gärde} i äldre tiden. Jag minns en gång på 30-
talet vid ett kommunestyrelse möte en uppmaning
i tidningen "Linnhammars första på N. N. på för N.
varmbadhus". Anna påtnas varmbadhus på Linnhamm
Lärkans varmbadhus på Föreningsgatan i Kalmi dit
brukade man vara för sina till för ett bada här fanns
även bastuavdelning. Ett varmbadhus vid Kalmi hamn
här som var mycket smyget av Kalmi barna kunde
man bada i sjövattnen. År 1910 byggde Kalmi Kommunala
varmbadhus som verkstämhet i en stor nybyggd fastighet till
brukade jag vara in för ett bada varmbad. De flesta
Linnhammars första till Kommunala varmbadhuset för ett bada

varmbadhus
barn på
Linnhamm
år 1960.

I de yngre skolorna kan barn få bada. På fabriken
finns badmöjligheter för arbetarna. På Linnhamns
fältgård en liten badanordning där man får avskjölning
i skuggan. Detta lilla badhus är mycket smygt och används
både av män och kvinnor och har öppet 2 dagar i veckan, en för män och
en för kvinnor.

Medicinska bad och hälsobad

Jag minns från min barndom nästan gång de
gamla ledde oss till badet för vatten och salt
bad, man hade grovt salt i badet, detta för klena
näsor och försmäckt. Man hade också kom-
plicerade recept som att bada sjuka ledor i vatten
där man kokt potatis med skal. En senapsbad
enligt läkarecept för lunginflammation. En liten
flicka 2 a 3 år ute på landet smittades 1900 insjuknade
i lunginflammation, som en sista åtgärd ord. läkaren
senapsbad varmt därefter skett hastig dopping i kallt

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vattnen och sedan blev hon lindad i varma filtar. Detta bad gjordes i kamret. Flickan överlevde och lever än i dag. Jag har hört något om benavsnittet vid väcksman detta i Danmark.

Skönhetsbad en gammal folkskänslighet

Den 6 nov. 1906 eller 1907 fick jag följa med farmor och moro in till stan för att hämta på en familj som hade en liten flicka ^{den} som var en eller två mån. gammal. Familjen var ett "herreshög" ^{och} badde hos farmor på sommaren som badgäst. Den lilla skulle bada modern satt i en högkamrad stul, klädd i något ljusblått, den lilla hade hon i bröstet jungfrun kom in med ett litet bord som med en badbalja i vitt och i vattret låg en röd ros med blad. och på badade man barnet med en gammal äskidare. Sedan thimstra kusarna musikerade och blott fram vid Gustaf Adolfs kyrk. Ljusen och musiken från baret och parer

Ofta hade man andart parvblod i vattret.

i badbaljan och mammans ljusblå dress är vad jag
minns från den stadspressen. Om vi blev bjudna på
kaffe vid "herreskapets" bord eller i jungfruhammarsen minns
jag ej, tydligen de sovare, på vas ju den tidens anda.

Baderna

Gammalt folk berättas minnesbilder av "Fint folk"

Fräken Hanna Lundberg yngre fyllda 80 år och boende
på Linnégatan var anställd hos ingenjör D. F. Berg
som städeriska under åren 1900-1907. Ingenjör Berg
var företagsledare för Skinska Cementfabriken, varit
religiös och Linnhamns allt i allt. blev därför kallad
Linnhamnskungen. Han bodde som förman på
Linnhamns i en stor villa i Skinska Cementfabriken.
Fräken Lundberg berättas att i vilken form ett litet

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

huset med komplet utrustning. Huset var
konstruerat minns av fiske L. kan hade av bedhus
Ingeniörs Byg teg klack varje möggen.

Före skivan vid Limhamns järnvägs Lers Pladde
smöring 75 år och baratt på Tdrabeg 41. Det äldsta
badrummet i herr som hans minns var i L-järnvägs
hus mitt emot järnvägsstationen. Här badde
Pladisnästaren vid järnvägs L-L. hans minns
var L.P. Ohlsson. År 1902 la man in både värme-
ledning och badrum i detta hus. Detta var något
av sensation och det lär ha varit stor diskussion
kring detta arbete. Tydssonska Gjuteriet utförde arbetet.

Pladde minns och så var hamnum byggde
läkarekavaleren år 1896. En stor villa med bostad
af läkare möbelformer och expeditioner.
Enda fram till 1923 hade man av rännande utrustning
i expeditioner utan värsta hämsta utrustning

42

1171 översända uppgifter. Skriv uppteckningen endast på den inlästa sidan!

ACC. N:R M. 15186: 43.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

från tvättkåst

Tvåligt folk började på smärningen på tillgång
 till badrum. Jag minns då man började med badrum
 i kökaren. Det var omkring 1922 byggmästare
 Nils Thorsen på Ansgarigatan byggde en villa och
 hade två badrum i kökaren. Uppställningen skedde
 medelst gas. Man var ofta tvungen dit för att
 bada. Byggnadsfirman Bröderna Lönnens byggde
 ett bostadshus på Tdrattg. och här hade man
 ett badrum i kökaren. Det var omkring 1925 och
 1931 lät bygga Stadler ¹⁹³¹ ett bostadshus i kök
 men här hade man badrum på vinden. På 30-
 talet byggde Bröd. Lönnens åter ett stort 3 vånings
 hus men nu hade man badrum i de större
 lägenheterna. Utvecklingen har gått framåt
 7 dec. 1960 kommar både fint och tvåligt folk att
 flytta in i ett nybyggt 14 vån-hus vid Strandgatan.
 Nu är det visst inte betänkligheten folks kökes

43

Det är utsikten över land och hav, ja in över
Dammarna. Klasskielmåden har utjämnats.

Men det lilla Linnstråket hade dock en stads-
period under järnåldern, sällferkats och sammanslag
bernas (huvudstaden) tid.